

МАКЕДОНСКО НАУЧНО ДРУШТВО – БИТОЛА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ISSN 0420-0950

ПРИЛОЗИ CONTRIBUTIONS

посебно издание за научно-стручниот собир:
„ВЛИЈАНИЕТО НА ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ НАУКАТА -
ИСКУСТВА И ПРИМЕРИ НА ПРОФЕСИОНАЛНИ
ПРЕДИЗВИЦИ ВО ОПШТЕСТВОТО“

БИТОЛА, 2021

ПРИЛОЗИ

– списание за научни и стручни трудови
Год. XVII, Бр 28, ноември 2021 година

Посебно издание за научно-стручниот собир:
**„ВЛИЈАНИЕТО НА ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ НАУКАТА -
ИСКУСТВА И ПРИМЕРИ НА ПРОФЕСИОНАЛНИ
ПРЕДИЗВИЦИ ВО ОПШТЕСТВОТО“**

Организатор на собирот: Македонско научно друштво – Битола

Издавач:

Македонско научно друштво – Битола

За издавачот:

доц. д-р Невена Груевска, претседател

copyright © МАКЕДОНСКО НАУЧНО ДРУШТВО – БИТОЛА, 2021

Организационен одбор на научно-стручниот собир:

„Влијанието на пандемијата врз науката - искуства и примери на професионални предизвици во општеството“:

проф. д-р Лидија Стефановска, претседател на организационен одбор
вонр. проф. д-р Сашо Кочанковски, претседател на програмски одбор
д-р Мери Царлиева
вонр. проф. д-р Мимоза Богданоска-Јовановска
вонр. проф. д-р Ице Илијевски
проф. д-р Марјан Танушевски
проф- д-р Изабела Филов

Претседател на Уредувачки совет на МНД:

д-р Никола Главинче

Членови на Уредувачки совет на МНД:

проф. д-р Лидија Стефановска
проф. д-р Марија Котевска-Димовска
проф д-р Наташа Мојсоска
д-р Екатерина Михелькис

Мислењата и ставовите што се изразени во „Прилози“ им припаѓаат на
авторите и не ги одразуваат ставовите на редакцијата и издавачот.

СОДРЖИНА

д-р Александар С. Трајковски „ВЛИЈАНИЕТО НА ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ НАУКАТА – ИСКУСТВА И ПРИМЕРИ НА ПРОФЕСИОНАЛНИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО ОПШТЕСТВОТО“ ... 7	
проф. д-р Мирослав Пендароски, проф. д-р Александра Жежова, Габриела Премческа ПСИХОЛОШКАТА НАУКА И ПРАКТИКА ВО ВРЕМЕ НА ДОЛГОТРАЈНИ И НЕИЗВЕСНИ КРИЗИ: ПСИХОЛОШКИ, СОЦИЈАЛНИ, МОРАЛНИ И КОМУНИКАЦИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ 13	
проф. д-р Менде Солунчевски, проф. д-р Марија Котевска Димовска ПСИХОЛОШКИ БАРИЕРИ ВО НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКАТА ДЕЈНОСТ ВО УСЛОВИ НА ПАНДЕМИЈА ОД КОВИД 19 21	
вонр. проф. д-р Моника Ангелоска Дичовска, доц. д-р Рената Петревска Нечкоска, вонр. проф. д-р Елизабета Тошева ПРАКСА НА СТУДЕНТИ ОД ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО НЕВЛАДИНИ ОРГАНИЗАЦИИ ПРЕКУ ПРИМЕНА НА “MULTICREATION” ПРИСТАП 29	
вонр. проф. д-р Марија Котевска Димовска, м-р Валентина Димовска МОДЕЛ НА ЗАШТИТНО ОДНЕСУВАЊЕ ВО ПАНДЕМСКИ УСЛОВИ БАЗИРАН НА СИСТЕМ НА ПСИХОЛОШКИ БИХЕВИОРАЛЕН ИМУНИТЕТ 41	
д-р Гоце Маркоски ТЕОРЕТСКИ ПОГЛЕДИ ЗА КЛАСТЕРИТЕ-СОВРЕМЕН НАЧИН НА РАЗМИСЛУВАЊЕ ВО ЕКОНОМИЈАТА 49	
вонр. проф. д-р Марјан Танушевски ОДНОСИ СО ЈАВНОСТ ВО КРИЗНИ СИТУАЦИИ – МЕДИУМСКИТЕ РАБОТНИЦИ ВО БОРБА ПРОТИВ ВИРУСОТ COVID И “FAKE NEWS” ..59	
доц. д-р Невена Груевска ВЛИЈАНИЕТО НА ПАНДЕМИЈАТА ВРЗ ПРЕХРАНБЕНАТА ИНДУСТРИЈА КАКО И НАВИКИТЕ ЗА ИСХРАНА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ 67	
м-р Билјана Марковска COVID-19: НУТРИТИВНИОТ СТАТУС, ЗНАЧАЕН ФАКТОР ЗА ОПТИМАЛЕН ИМУН СИСТЕМ 78	
вонр. проф. д-р Мимоза Богданоска Јовановска, м-р Искра Танушевска БЕНЧМАРКИНГ НА МЕРКИТЕ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ПАНДЕМИЈАТА ВО ЗБРАТИМЕНИТЕ ГРАДОВИ СО БИТОЛА 87	
м-р Валентин Соклевски СОСТОЈБАТА, ПРОБЛЕМИТЕ И ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА ЗДРУЖЕНИЈАТА, ГРУПИТЕ И АНСАМБЛИТЕ ОД ОБЛАСТА НА ФОЛКЛОРОТ ВО СИТУАЦИЈА НА СВЕТСКА ПАНДЕМИЈА 101	

доц. д-р Лела Ивановска, вонр. проф. д-р Силвана Нешковска, доц. д-р Милена Касапоска-Чадловска ТЕХНИКИ ЗА ТИМСКА РАБОТА ВО ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК.....	114
вонр. проф. д-р Сашо Кочанковски, прим. м-р сци. д-р Лилјана Кочанковска „ЗАЧУВУВАЊЕ И УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЈЕ ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА НА КОВИД-19 - РЕЗУЛТАТИ ОД НАШИ ИСТРАЖУВАЊА -“.....	121
проф.д-р Јасмина Буневска Талевска ВЛИЈАНИЕТО НА КОВИД-19 ВРЗ ЈАВНИОТ ПРОСТОР: ПРЕГЛЕД ОД АСПЕКТ НА СООБРАЌАЈОТ И МОБИЛНОСТА ВО ГРАДОВИТЕ.....	131
вон. проф. д-р Ангелина Станојоска, вон. проф. д-р Ице Илијевски СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	140
проф.д-р Изабела Филов, д-р Мери Царлиева ВЛИЈАНИЕТО НА ПАНДЕМИЈАТА СО КОРОНАВИРУС (COVID - 19) ВРЗ МЕНТАЛНОТО ЗДРАВЈЕ.....	146
проф. д-р Лидија Стефановска, проф. д-р Менде Солунчевски ПРОМЕНА НА ФОКУСОТ НА НАУЧНИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ВО СОГЛАСНОСТ СО ПРОМЕНИТЕ ПРЕДИЗВИКАНИ ОД ПАНДЕМИЈАТА СО КОВИД 19.....	152

д-р Мимоза Богданоска Јовановска¹
м-р Искра Танушевска²

БЕНЧМАРКИНГ НА МЕРКИТЕ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ПАНДЕМИЈАТА ВО ЗБРАТИМЕНИТЕ ГРАДОВИ СО БИТОЛА

Апстракт

Секојдневниот живот во градовите ширум светот е прекинат во почетокот на 2020 година како резултат на КОВИД-19. Развојот на пандемијата ги стави на тест двете движечки сили на функционирањето на човештвото во 21 век: науката и технологијата. Притисокот врз науката беше во правец на заштита и излекување на населението од вирусот (производство на вакцина и лекови), додека технологијата се употреби во правец на овозможување на што понепречено функционирање на човештвото. Градовите во услови на пандемија се соочија со потреба од максимално можна изолираност како услов за спречување на ширењето на пандемијата, од една страна, додека од друга страна сепак се соочија со предизвикот да функционираат на најдобар можен начин применувајќи ги најновите достигнувања на технологијата во комбинација со креативни решенија поврзани со конкретните потреби кои произлегоа од пандемијата. Светската здравствена организација креираше препораки, а во нивни рамки градовите креираа свои мерки за справување со пандемијата. Активностите преземени во услови на пандемија во различните земји се прикажани во различни анализи со цел воочување на најдобрите практики, учење од нив и воочување на оние мерки кои би биле најприфатливи за примена при појава на следен бран на пандемијата. Со цел да се учи од искуствата на подобрите, во духот на бенчмаркингот, во рамките на овој труд е направена анализа на мерките за справување со пандемијата во пет европски градови, чиј избор не е случаен. Имено, станува збор за збратимените градови на градот Битола кои лоцирани во 5 различни држави во Европа и тоа: Епинал-Франција, Крањ-Словенија, Осек-Хрватска, Општина Стар Град (Белград) – Србија, и Херцег Нови – Црна Гора.

Клучни зборови: пандемија, КОВИД-19, мерки, бенчмаркинг, збратимени градови

Abstract

Everyday life in cities around the world was interrupted in early 2020 as a result of COVID-19. The development of the pandemic has put to the test the two driving forces of human functioning in the 21st century: science and

¹ Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Факултет за информатички и комуникациски технологии – Битола, Партизанска бб, Битола, РСМ, e-mail: mimoza.jovanovska@uklo.edu.mk

² Вработена во Еурофарм – Скопје

technology. The pressure on science was in the direction of protecting and curing the population of the virus (production of vaccines and finding potential remedies) and, at the same time, using technology to enable the smooth and normal functioning of humanity. On the one hand, cities all around the globe faced the need for maximum isolation to prevent the spread of the pandemic, and on the other hand, still facing the challenge of functioning in the best possible way using the latest technological advances in combination with creative solutions related to the specific needs that arose from it. The World Health Organization created recommendations, and within them, the cities have created their measures to deal with the pandemic. The activities undertaken in circumstances of the pandemic in different countries are presented in different analyzes to identify the best practices, learning from them and identifying those measures that would be most acceptable for application in the event of the next wave of the pandemic. Learning from the experiences of more skilled countries, and in the spirit of benchmarking, within this paper, an analysis of the measures for dealing with the pandemic in five European cities is made, the choice of which is not random. Namely, it is about the twin cities of Bitola, which are located in 5 different countries in Europe: Epinal-France, Kranj-Slovenia, Osijek-Croatia, Municipality of Star Grad (Belgrade) - Serbia, and Herceg Novi - Montenegro.

Key words: pandemic, COVID-19, measures, benchmarking, twin cities

ВОВЕД

Во последниве децении светот е сведок на разновидни заразни заболувања, од кои дел се закануваа да се развијат во пандемија, но само тековниот КОВИД-19 го презеде водството во одземање животи низ целиот свет. Светската здравствена организација (СЗО) го прогласи КОВИД-19 за „итна здравствена состојба од меѓународен интерес“ со што пандемијата предизвика глобална криза од досега незамисливи размери. Од раните денови на кризата предизвикана од КОВИД-19, научната заедница во континуитет се залага за расветлување на разни прашања како што се механизмите кои го поттикнуваат ширењето на вирусот, неговите влијанија врз животната средина и социо-економските потреби и неопходните планови и политики за закрепнување и адаптација (Sharifi and Khavarian-Garmsir, 2020); дава насоки за идни дејствија на државите и градовите во услови на пандемија (UN-Habitat, 2021); а направени се и бројни прегледи со фокус на евиденција на преземените мерки во различни делови од светот, држави или градови, особено во време на lockdown (UNESCO, Cities' Response to COVID-19).

Тековната пандемија го отвори прашањето за урбаната ранливост на пандемии и доведе до заклучок дека е потребно подобро познавање на основните модели и динамика на пандемиите, нивните ефекти врз градовите и неопходната подготовка на мерки за нивна адаптација на

новите состојби (Conoli et al., 2020a). Во тој правец, пандемијата предизвикана од КОВИД-19 им понуди можност на градовите да се обидат да се справат со пандемијата и при тоа да тестираат какви се активности може да се преземат со цел да се овозможи функционирање на градот во услови на пандемија при што граѓаните и нивното здравје да бидат на прво место. Градовите и државите во светот немаа искуство со пандемија од овој вид, па справувањето со новонастанатата ситуација и борба против вирусот се одвиваше и се одвива на различен начин и со различни резултати. Големиот број спроведени мерки ја наметнаа потребата од нивна евиденција и нивно дистрибуирање во светски рамки, со цел споредлување на најдобри практики при справувањето со состојбите предизвикани од појавата на вирусот.

Евиденцијата на мерките, а особено нивното споредување со цел да се посочат најделотворните мерки за справување во време на пандемијата наликува на бенчмаркинг. Според Camp (1989) бенчмаркингот значи „најдобро од најдоброто“ или оценување на алтернативите и одлучување која е најдобра. Целта на бенчмаркингот е да се постигне „учење од другите“, од оние кои имаат постигнато подобри резултати и имаат пошироко искуство, со што е претставен како систематско учење од најдобрите, со збогатување на знаењето како резултат на процес (Knez-Riedl 1996). Така, бенчмаркингот како метод е основата за овој труд, со цел преку евиденција на мерките применети во време на пандемијата да може истите да се проучат и да се понудат опции за делување во иднина доколку настанат исти или слични состојби.

Битола и збратимените градови со Општина Битола во 2020 година се соочија со многу предизвици поврзани со справување со коронавирусот Ковид-19, особено во периодот на lockdown. Во рамките на овој труд ќе бидат прикажани резултатите од истражувањето спроведено во периодот од септември-ноември 2020 година, период во кој се случи најголемиот бран предизвикан од Коронавирусот. Истражувањето се однесува на методите, мерките и начините на борба против Ковид-19 во збратимените градови со град Битола: Епинал (Франција), Херцег Нови (Црна Гора), Крањ (Словенија), Осиек (Хрватска) и Општина Стари Град во Белград (Србија). Главната идеја на овој труд е лоцирање на мерките кои ги презедоа 5 градови низ Европа, нивна споредба и анализа, со цел да се извлечат најдобрите практики за справување со кризи од сличен вид.

Трудот во продолжение е организиран на следниот начин: дадена е преглед на употребената методологија при истражувањето, дадени се студии на случај за секој од наведените градови, потоа следи табеларен преглед на мерките и нивната застапеност по градовите. Во дискусијата која следува е дадена поширока листа на мерки кои се применувани во светски рамки на ниво на град, и на крај е даден заклучок.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

При изработката на овој труд доминира квалитативна анализа на мерките применети во време на пандемија во пет европски градови. Изборот на градовите не е случаен туку станува збор за збратимени градови со градот Битола. Во основа истражувањето го користи методот на студија на случај, а самиот труд има компаративна димензија добиена заради споредбата на петте студии на случај. При реализацијата на истражувањето користен е методот на анализа на содржина што вклучуваше анализа на веб страници на анализираните градови и документација достапна на Интернет, како и релевантна литература од областа. Во истражувачкиот период заклучно со 30.11.2020 година беа истражени мерки и активности во градовите преземани од градоначалниците, општинските или градските кризни штабови и други јавни институции директно или индиректно вклучени во борбата против коронавирусот.

Заради поголема прегледност, добиените резултати освен наративно, се презентирани и табеларно, а во заклучните согледувања направени се посочувања на сличностите и разликите во пристапот и начинот на спроведување на борбата против Ковид-19 во секој град одделно, но и на светско ниво, со што се добива компаративност на податоците, но и запазување на брэнчмаркингот како метод за учење од најдобрите.

ПРЕЗЕНТИРАЊЕ НА СТУДИИТЕ НА СЛУЧАЈ

Епинал, Франција. Збратимениот француски град Епинал (www.epinal.fr) според пописот од 2017 година има 31.740 жители, кои со корона кризата почнаа да се справуваат од првиот ден или од 2. март кога во регионот на градот Епинал е регистриран првиот случај на заразено лице со Ковид-19. Според нашето истражување, првиот случај на инфекција предизвикана од коронавирус во Франција е регистриран на 24 јануари 2020 година. Од анализата на веб страницата на градот Епинал забележуваме: посебен линк за брзи вести поврзани со Ковид-19, посебни обраќања на градоначалникот со совети и препораки за заштита од Ковид-19; отворена кампања за вакцинирање против Ковид-19, спроведување на полициски час во период од 20 часот навечер до 06 часот, реализирани стандардни мерки со кои: рестораните работаат само со нарачи од дома, училиштата често се дезинфицираат заради непречен наставен процес, постојана и отворена комуникација со мобилни служби кои брзо ги поврзуваат граѓаните во зависност од итноста со здравствени екипи, полиција или војска, отворена постојана телефонска линија, а за лицата со посебни потреби, односно глуви и слепи лица, градот овозможи посебна апликација за помош и комуникација. Во определен период градот спроведе и lockdown како превентивна мерка.

Крањ, Република Словенија. Во познатата словенечка Горенска регија се наоѓа градот Крањ (www.kranj.si/). Тоа е четвртиот град по големина во Република Словенија во кој живеат 37.941 жител. Информациите за борбата против Ковид-19 секојдневно се ажурираат на

официјалната страница на градот (<https://www.kranj.si/koronavirus>). Жителите на градот и околината може брзо да се информираат за Ковид-19 или да добијат итна помош на посебен телефонски број. Борбата против корона вирусот градот ја врши организирано со поддршка на националните здравствени власти, но и со сопствени потенцијали, а на јавниот повик се вклучуваат и студенти по медицина. За време на корона кризата во Словенија и Крањ се регистрира променлива ситуација, од брзо прогласување на крај на пандемијата што се случи на 1 јуни 2020 г., до есенска состојба на најзагрозена држава со големи последици. Борбата против Ковид-19 е проследена со јавни кампањи, а градот посебно го промовира мотото #Биди Одговорен!

Во истражуваниот период ги воочивме и следните активности на општина Крањ: акција на Советот на градот и донација на трислојни маски за заштита од вирусот кои се доделени на ранливи групи граѓани; поставување информативни постери низ градот; промоција на медиумска кампања „Биди трпелив, среќен и остани здрав!“, дистрибуција на куси информации и ставање во поштенско сандаче; директно учество во јавна кампања за борба против Ковид-19 од страна на почесниот граѓанин на Крањ, Драго Штефе; донирање стари компјутери на лица/ученици кои немаат; градот го зголеми пристапот до отворената и бесплатна Wi-Fi мрежа KranjOpen од 2 на 6 часа; истражување на општината во врска со задоволството од мерките на градот при справувањето со Ковид-19; во кампањата вклучен е и Спортски институт Крањ со свои активности за заштита на спортистите во градот од сите категории; активиран посебен линк за изнајмување книги во локалната библиотека; воспоставен посебен режим на работа на аптеките во градот и нивна постојана комуникација со граѓаните.

Општина СТАР ГРАД, Белград, Република Србија. Општината Стар Град (Стари Град - www.starigrad.org.rs/o-opstini-stari-grad/) е централна градска општина која е лоцирана во старото градско јадро на Белград и е формирана во 1955 година. Во општината живеат околу 70.000 жители. Појавата на корона вирусот ја мобилизира општината од првиот ден, и со цел вирусот да не се шири закажаните избори за 21 јуни 2020 година било побарано да бидат одложени, иако тоа не е прифатено. Општината презема серија мерки, прекинува со прием на странки кој трае до 11.05.2020, а од тој ден приемот на странки во општината се врши исклучиво со претходна најава и потврден термин преку телефон или меил. Општина Стари Град, од 31 март до 7 април целосно дезинфицира 1.960 згради, нивните влезови, ходници, гелендери, визби, лифтови и други заеднички простории на станарите. Со одлука на општината, на баратели на дезинфекциони средства, бесплатно им се овозможува сами да ги дезинфицираат своите домови. Во првите одлуки што новоизбраниот градоначалник ги донесува е обезбедување финансиски средства за поддршка на сите правни лица регистрирани за угостителство и туризам,

кои според проценка на општината се најштетени со појавата на Ковид-19. Средствата ги обезбедуваат од Владата на Република Србија, со цел да се поддржи локалната економија во Стари Град. Општината воведува нов протокол за јавни седници и јавен увид на планови од надлежност на општината. Заради влошување на состојбата со Ковид-19 и зголемување на бројот на инфицирани забранет приемот на странки во Општината и за итни случаи се препорачува телефонска и електронска комуникација преку меил. Граѓаните на Општина Стари Град сите информации за борбата против Ковид-19 може да ги пронајдат на официјалната страница во рубриката вести, односно нема брзо видлив банер за актуелната тема. Исто така немаат посебен преглед на бројот на инфицирани, излекувани и починати лица од Ковид-19. Република Србија³ е првата држава во регионот во која е донесена вакцината против Ковид-19, Фајзер и Бионтек.

ОСИЕК, Република Хрватска. Градот Осиек (<https://covid19.rs/>) со Битола е збратимен во 1965 година. Осиек има 84.104 жители, а заедно со околината 108.048. Според нашето истражување, пандемијата во овој град прикажа две состојби: прва пролетна во која по појавата на првото инфицирано лице регистрирано на 14 март 2020 г., со максимален ангажман на здравствените власти на 21 мај прогласена е состојба на ниту едно заразено лице или „korona-free жупанија“, а потоа повторно коронавирусот се враќа со тешки последици, односно втора есенска состојба со значителен број починати лица. Од служебиот портал на како што посочуваат – Осиек град на Драва!, лесно може да се воочи дека информациите за Ковид-19 се секојдневни, брзо видливи, јасни и може да се добијат насоки за водење или вклучување во борбата против Ковид-19. Со цел заштита на граѓаните, градските власти донесуваат низа одлуки како што се: затворање на сите јавни установи и нивно реактивирање во месец мај; затворање на теретани, спортски и фитнес центри и нивно реактивирање во мај; затворање и реактивирање на јавниот превоз со трамвај и автобуси; градот доделува неповратна финансиска помош на невработени лица; во знак на поддршка на градските мерки, Здружението за техничка култура врши изработка на заштитни визирци; културниот центар на Осиек ги повикува младите од градот, аматерите уметници и други креативци своите идеи да ги пласираат на посебна online платформа.

Со цел зголемена и подобра заштита на човековото здравје градот спроведува операција на надлетување на градот за набљудување со дронави за што ангажирани се 15 пилоти со 12 летала, а 2 летала се посебно специјализирани со термо-визиска камера. Оваа акција се врши со дронавите кои летаат на висина од 50 до 120 метри, ги набљудуваат јавните површини, плоштадите, парковите, паркиралишта, фабрики и слично и притоа регистрираат дали се спроведуваат градските мерки за заштита од Ковид-19, дали има собирање на лица повеќе од дозволеният

³ <https://covid19.rs/> (пристапено на 15.12.2020 г.)

број и други непочитувања на одлуката. Советот на Град Осиек на почетокот од кризата одлучува седниците да ги одржува online, забрана за движење на населението од една во друга жупанија, и почит на востановениот lockdown, мерка која ја практикуваа повеќе држави во светот. Во Република Хрватска од 01.09.2020 година во функција е единствен телефонски број за добивање информации во врска со коронавирусот, а тоа е бројот 113. Во Хрватска првото вакцинирање против Ковид-19 почна на 27.12.2020 година.

ХЕРЦЕГ НОВИ, Црна Гора. Херцег Нови (www.hercegnovi.me/sr/) е крајбрежен град во Црна Гора со околу 33.000 жители. Од првиот ден со појавата на Ковид-19 во овој град се преземаат мерки и активности за мобилизација и заштита на граѓаните. На Facebook страницата на локалната самоуправа се издава Упатство за начинот на работа на општинските органи и служби, како и насоки за комуникација со граѓаните, а Упатството го пренесува и тамошното радио Радио Јадран (<https://radiojadran.com/89905-2/>). За поголема безбедност на граѓаните комуникацијата со граѓаните продолжува да се врши преку е-маил адреса, се истакнуваат јавни телефонски броеви и општински дежурства со ротација. Општината доследно ги применува и препораките од Национално координативно тело за заразни болести во Црна Гора кое со поддршка на мобилните оператори промовираат посебен број 15888 за вклучување на сите во заедничката борба против Ковид-19. Институтот за јавно здравје на Црна Гора во борбата против Ковид-19 го препорачува телефонскиот број 1616 како бесплатна SOS телефонска линија. Во јавна кампања се вклучуваат институции и поединци за да се зголеми свеста за заедничката борба и начинот на нејзино водење. Во тој период забележлив е јавен настап на уметникот Антонио Пешиќ познат во јавноста како Рамбо Амадеус, избран амбасадор на добра воља од УНИЦЕФ. Тој ќе рече - „денес во Црна Гора вистински пример за чојство и јунаштво е да се носи маска и да се одржува дистанца“. Пораката е во функција за зголемување на дисциплината на граѓаните во Црна Гора кои не веруваат во појавата на коронавирусот. Во Општина Херцег Нови се применуваат и следните мерки: Дезинфекција на улиците и плоштадите; Ограничено, а во еден период целосно затворање на работното време на јавни и приватни институции, компании, објекти и сл.; Комуналната полиција е редовно на терен и изрекува казни за непочитување на мерките за заштита на населението од Ковид-19; Приемот на граѓани во општината се врши секоја втора сабота и со точно утврдени мерки; Во периодот на коронакриза регистрирани се само 2 венчавки во општината но сепак бројот на инфицирани лица е во пораст.

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

Во овој дел на трудот направена е компаративна анализа на спроведените мерки во време на lockdown и коронакризата во светот и во наведените градови кои послужија како студија на случај.

Табеларниот приказ на воочените мерки кои ги користеле анализираните градови е даден во Анкс на овој труд. Вкупниот број мерки се распределени во осум категории и во секоја категорија се прикажани мерки кои се среќаваат барем кај еден од посочените градови. Заради споредливост, секој од градовите е наведен во табелата во посебна колона, и доколку тој град ја има применето мерката се впишува X. На овој начин направен е преглед од кој е евидентно која мерка каде е применувана.

Доколку се земат предвид различните студии и евиденции за мерките применети во врска со пандемијата (пример: Предизвици на интелегентните градови) може да се забележи долга листа на мерки кои меѓу другото вклучуваат и: Covid Tracker апликација за следење на состојбата со Ковид, онлајн услуги за учење на далечина, апликација за проверка на заразеност од корона, веб страна на Амстердам за приказ на распространетоста на волонтерите, апликација на база на весничка интелигенција на база на интерактивен сервис преку праќање на пораки, голем број на платформи за бизниси, информации, телемедицина, споделување на информации во врска со короната, конференции и состаноци и апликации за тоа како да се следат контактите (Амстердам), телефонски линии поврзани со информации за ковид, апликација за следење на состојбата со ковид по домовите, координира на набавка и следење на потребите од технологија во време на ковид, онлајн ресурси за поттикнување на учење на далечина, содржини поврзани со создавање на маски дома, онлајн обуки за добри практики за заштита од заразување, чат наречен Стоп за Короната, заштита од дома – апликација за телемедицина од дома, зајакнување на lockdown со помош на дрoнови, иницијатива за пешаците да не го притискаат копчето за семафор, тој сам да се активира, дезинфекција на болниците со роботи, апликации наменети за повозрасните луѓе, апликации и канали во живо во врска со информации поврзани со состојбата со ковид 19, платформа за бесплатни психијатриски и психолошки совети, училиште од дома, таблети и слушалки за постари лица, апликација за дигитална домашна посета за медицина, платформа за помош, платформа за борба против короната во областа на културата, електронска платформа за работа од дома на вработените во локалната самоуправа, платформа за различни видови помош: мајки со деца со недостатоци, итна помош со храна, хакатони, онлајн изложби, апликации за забава, апликации за поврзување на волонтери со лица на кои им е потребна помош, мобилна апликација за интегрирани информации поврзани со цовид 19, апликација за физички активности дома за повозрасни лица, апликација за онлајн тестирање за корона, онлајн посета на културно наследство (Партенон), формирани локални екипи за тестирање по дома, платформи⁴ за комуникација меѓу граѓаните и ставање на приказни како се

⁴ <https://www.local.gov.uk/our-support/coronavirus-council-information-and-support/covid-19-good-council-practice/covid-19>

поминува времето во lockdown, платформа за поврзување на најважните институции во општината ос цел планирање на интервенции (брза помош, позашрна, полција и други), апликација за доделување на грантови на бизнис секторот, повик до граѓаните да дадат идеја за апликација или начин за подобрување на ситуацијата и справување во локдаун во нивната област, користење на социјалните медиуми од страна на локалните власти за споделувањ на информации, апликација за доделување на грантови врз основа на 15 прашања, онлајн курсеви за населението во време на корона за зборгатување на вештините.

Споредбата на горенаведените мерки и мерките кои ги имаме лоцирано кај наведените градови, може да се заклучи дека градот Епинал има спроведено најголем број мерки кои според опфтоот најповеќе одговараат на светките трендови. Остантите градови, имаат извесни осцилирања, помал број спроведени мерки, но сепак и нивните мерки се вбројуваат во светски утврдените.

При анализата се забележуваат креативни новини кои секако дека може да бидат употребени и од страна на локалните власти во општина Битола: често обраќање до јавноста преку youtube канал (пример на градоначалникот на Епинал) и Апликација за помош и комуникација со лица со ограничувања; надгледување на градот со дрон и термовизиски камери (пример на градот Осиек); вклучување на јавни личности во кампања против Ковид-19 (пример со почесниот граѓанин на општина Крањ); ставање во функција на јавни телефонски броеви кои се лесно запамтливи (пример со градот Херцег Нови); бесплатно доделување на дезинфекциски средства за месни заедници кои лично ќе извршат дезинфекција на станбен објект (пример со Општина Стари Град).

Она што дополнително сакаме да го истакнеме е тоа дека во истражувачкиот процес забележавме и негативни појави како што се: општински веб страници/портали на кои не може брзо да се пронајдат вести и насоки за преземени мерки на соодветната општина за борба против Ковид-19; нема детални општински информации за бројот на инфицирани, оздравени и починати лица; понудени се телефонски броеви за контакт кои тешко се паметат; несоодветна стратегија за комуницирање со јавноста во кризна ситуација.

ЗАКЛУЧОК

Компаративната анализа покажа дека постои голема разлика во преземените мерки од страна на градовите со кои е збратимена Општина Битола. Од истражувањето лесно се воочуваат основните преземени мерки кои се видливи кај сите градови, кои покрај препораките за носење маска, социјална дистанца и постојано миење на рацете, се различни. Воочивме дека сите активности може да се поделат во неколку категории (ние дефиниравме осум) и секоја од овие категории во различните градови е застапена со повеќе различни активности кои се преземани во изминатиот

период. Еден дел од активностите се сретнуваат како активности кои се преземаат во неколку од градовите, но најголем број од активностите се уникатни т.е преземни само во еден град, што ја остава можноста дадениот преглед во овој труд да побуди идеи и иницијативи кај општините во поглед на преземање на идни мерки за заштита при Ковид-19.

Овој труд има ограничување које се однесува на изборот на градовите и малиот опсег (само 5 градови), како и тоа дека градовите припаѓаат на држави кои значајно се разликуваат според економската состојба во која се наоѓаат.

КОРИСТЕНИ ИЗВОРИ

1. European Medicines Agency: EMA, <https://www.ema.europa.eu/en>
2. Grad Osijek, www.osijek.hr
3. Mestna Občina Kranj, www.kranj.si
4. Ville d' Epinal, www.epinal.fr
5. World Health Organization: WHO, <https://www.who.int/>
6. Влада на Република Северна Македонија, <https://vlada.mk/covid19>
7. Градска Општина Стари Град, <http://www.starigrad.org.rs/o-opstini-stari-grad/>
8. Институт за јавно здравје на Република Северна Македонија
9. Институт за јавно здравје Републике Србије
10. Општина Битола, www.bitola.gov.mk
11. Општина Херцег Нови, <https://www.hercegnovi.me/sr/>
12. Службен гласник на Општина Битола, бр.15, 2020
13. Otmani, A., Benchrif, A., Tahri, M., Bounakhla, M., Chakir, E.M., El Bouch, M., Krombi, M., 2020. Impact of Covid-19 lockdown on PM10, SO2 and NO2 concentrations in Salé City (Morocco). *Sci. Total Environ.* 735
14. Santos, A., Sousa, N., Kremers, H., Bucho, J.L., 2020. Building resilient urban communities: the case study of setubal municipality, Portugal. *Geosciences (Switzerland)* 10 (6), 1–13.
15. Sharifi, A. and Khavarian-Garmsir R. A. 2020. The COVID-19 pandemic: Impacts on cities and major lessons for urban planning, design, and management, *Science of The Total Environment*, Volume 749.
16. NOAA. 2021. Global Climate Report – Annual 2020. NOAA <https://www.ncdc.noaa.gov/sotc/global/202013>
17. OECD. 2020a. Cities policy responses. 23 July, <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/cities-policy-responses-fd1053ff/>
18. UN-Habitat. 2021. Cities and Pandemics: Towards a More Just, Green and Healthy Future. United Nations Human Settlements Programme.
19. UNESCO. Cities' Response to COVID-19. <https://en.unesco.org/creative-cities/content/cities-response-covid-19>
20. <https://www.intelligentcitieschallenge.eu/covid-19-good-practices>
21. <https://www.who.int/>
22. <https://radiojadran.com/89905-2/>

АНЕКС

1. Воспоставени канали за споделување на информации поврзани со Ковид-19

	Епинал	Крањ	Стар Град	Осиек	Херцег Нови
Посебен линк за брзи вести поврзани со Ковид-19 на локално ниво	X	X			
Секојдневни, тековни информации поврзани со бројчена состојба поврзана со Ковид-19: број на заболени, излекувани, починати жители на општината	X				X
Отворена постојана телефонска линија	X			X	X
Поставување информативни постери низ градот		X			
Дистрибуција на флаери со куси информации во поштенско сандаче		X			
Медиумска кампања		X			X
Учество во јавни кампањи за борба против Ковид-19 од почесни граѓани, јавни личности, познати и славни личности		X			X
Вклучување на спортски институции во кампањи наменети за активности за заштита на спортистите во градот		X			
Користење на Facebook страница на општината и локално радио за споделување на Упатство за начинот на работата на општинските органи и служби, како и насоки за комуникација со граѓаните					X

2. Активности на градоначалник или совет на општина во услови на Ковид-19

	Епинал	Крањ	Стари Град	Осиек	Херцег Нови
Директни обраќања на градоначалник до граѓаните со совети и препораки за заштита од Ковид-19	X		X		X
Акции на Совет на градот: донација на маски на ранливи групи граѓани, донирање стари компјутери, зголемен пристап до отворена и бесплатна Wi-Fi мрежа		X			
Истражување спроведено од страна на општината во врска со задоволството на граѓаните од спроведените мерки од страна на градот при справувањето со Ковид-19		X			
Дезинфекција на згради, улици, плоштади		X	X		X
Општината донира средства за дезинфекција на баратели со цел да им се овозможува сами да ги дезинфицираат своите домови			X		
Распделување на финансиските средства од Владата за поддршка на сите правни лица регистрирани за угостителство и туризам, кои според проценка на општината се најоштетени со појавата на Ковид-19			X		
Доделување неповратна финансиска помош на невработени лица				X	
Надзетување на градот со дрoнови				X	

3. Активности поврзани со вакцината против Ковид-19

	Епинал	Крањ	Стари Град	Осиек	Херцег Нови
Отворена кампања за вакцинирање	X				
Донесена вакцина	X	X	X	X	

4. Мерки за заштита преземни од општината

	Епинал	Крањ	Стари Град	Осиек	Херцег Нови
Спроведување на полициски час	X		X		X
Спроведување на lockdown како превентивна мерка	X	X		X	
Реализирани стандардни мерки со кои: рестораните работат само со нарачки од дома, училиштата често се дезинфицираат заради непречен наставен процес	X	X	X	X	X
Затворање на сите јавни установи, теретани, спортски и фитнес центри, јавниот превоз со трамвај и автобуси (до мај)				X	X
Забрана за движење на населението од една во друга жупанија/општина				X	
Комуналната полиција е редовно на терен и изрекува казни за непочитување на мерките за заштита на населението од Ковид-19;				X	X

5. Други активности преземени со цел да се олесни функционирањето на граѓаните во услови на Ковид-19

	Епинал	Крањ	Стари град	Осиек	Херцег Нови
Постојана и отворена комуникација со мобилни служби кои брзо ги поврзуваат граѓаните во зависност од итноста со здравствени екипи, полиција или војска	X	X			

Активиран посебен линк за изнајмување книги во локалната библиотека		X			
Воспоставен посебен режим на работа на аптеките во градот и нивна постојана комуникација со граѓаните		X			
Отворање на здравствено катче за PCR			X		

6. Промени во работата на општините во услови на Ковид-19

	Епинал	Крањ	Стари Град	Осиек	Херцег Нови
Забранет присмет на странки во Општината и за итни случаи се препорачува телефонска и електронска комуникација (е-меил) или прием на странки со претходна најава и потврден термин преку телефон или меил		X	X		X
Нов протокол за јавни седници и јавен увид на планови од надлежност на општината			X		
Советот седниците да ги одржува online				X	

7. Активности на други институции и организации со цел подобро функционирање на градот во услови на Ковид-19

	Епинал	Крањ	Стари Град	Осиек	Херцег Нови
Граѓански здруженија изработуваат заштитни визирни				X	
Повик на младите од градот, аматерите уметници и други креативци своите идеи да ги пласираат на посебна online платформа.		X		X	

8. Активности поврзани со лица со посебни потреби и специфични категории на граѓани

	Епинал	Крањ	Стари Град	Осиек	Херцег Нови
Апликација за помош и комуникација на/со глуви и слепи лица	X				